

Elderly Migration and Its Correlates in Iran

Sadeghi R¹, Aghaei T^{2*}

1- Associate Professor of Demography, Faculty of Social Sciences, Tehran University, Tehran, Iran.

2- MSc in Demography, Faculty of Social Sciences, Tehran University, Tehran, Iran.

Corresponding Author: Aghaei T, MSc in Demography, Faculty of Social Sciences, Tehran University, Tehran, Iran.

Email: tahereh.aghaei92@gmail.com

Received: 24 Dec 2022

Accepted: 1 Feb 2023

Abstract

Introduction: When it comes to migration, the migration of young people comes to mind and the migration of the older adults is ignored. While, migration after retirement is an important and increasing phenomenon. The reasons and destinations of migration of the older persons are different from those of the young. Young people usually migrate to urban destinations and further distances with more job opportunities, while the elderly choose closer destinations and rural areas with good climate. This essay study internal elderly migration, patterns and differences between various socio-demographic groups in Iran during period of 2011-2016.

Methods: This article examines the migration of older adults and its socio-demographic correlates in the period of 2011-2016 using the secondary analysis of the 2016 micro-census data. The sample includes 140,159 aged 55 and over in 31 provinces of the country, both urban and rural areas. Binary logistic regression was used in SPSS26 software for data analysis.

Results: The results of multivariable analysis showed that elderly men 13 percent are more likely to migrate than elderly women. The relationship between age and migration for elderly men was U-shaped, which means that the probability of migration is high at the age immediately after retirement, then gradually decreases with age and finally increases again at the age of over 85 years. Also, the possibility of migration among the unmarried older adults is 36 percent higher than married older adults. In addition, with the increase in the level of education, the possibility of migration of the elderly increases. The probability of migration of the elderly with university education was 2.3 times that of uneducated elderly.

Conclusions: Based on the results of census 2011-2015 in Iran, it is expected that the migration of the elderly will increase in the future with the increase in the education level of the elderly and changes in living arrangements. Therefore, it is important to pay attention to the migration of the older adults and its drivers in social policy making.

Keywords: Internal migration, Retirement, Social support, Living arrangement, Aged, Iran.

بررسی عوامل همبسته با مهاجرت سالمندان در ایران

رسول صادقی^۱، طاهره آقایی^{۲*}

۱- دانشیار گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۲- کارشناسی ارشد گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

نویسنده مسئول: طاهره آقایی، کارشناسی ارشد گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
ایمیل: tahereh.aghaei92@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۱۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۳

چکیده

مقدمه: هنگامی که بحث از مهاجرت به میان می‌آید، مهاجرت افراد جوان به ذهن خطور می‌کند و مهاجرت سالمندان نادیده گرفته می‌شود. در حالیکه، امروزه مهاجرت بعد از دوران بازنشستگی پدیده‌ای مهم و در حال افزایش است. دلایل، بسترها و مقاصد مهاجرتی سالمندان با جوانان متفاوت است. جوانان معمولاً به مقاصد شهری و فاصله‌های دورتر با فرصت‌های شغلی بیشتر مهاجرت می‌کنند، در حالی که سالمندان اغلب مناطق نزدیک‌تر و روستایی، با آب و هوای مناسب‌تر، را برای مهاجرت انتخاب می‌کنند. هدف این مقاله بررسی مهاجرت سالمندان در ایران، الگوها و تفاوت‌های آن در میان زیرگروه‌های مختلف اجتماعی- جمعیتی در دوره ۱۳۹۰-۱۳۹۵ است.

روش کار: این مقاله، با استفاده از تحلیل ثانویه داده‌های سطح فردی سرشماری ۱۳۹۵ به بررسی مهاجرت سالمندان و همبسته‌های اجتماعی- جمعیتی آن در دوره زمانی ۹۵-۱۳۹۰ می‌پردازد. نمونه مورد بررسی شامل ۱۴۰۱۵۹ نفر از افراد ۵۵ سال به بالا در ۳۱ استان کشور اعم از شهری و روستایی است. در تحلیل داده‌ها از رگرسیون لجستیک دوجبهی در محیط نرم‌افزار SPSS26 استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج تحلیل چندمتغیره نشان داد احتمال مهاجرت مردان سالمند ۱۳ درصد بیشتر از زنان سالمند است. رابطه سن و مهاجرت برای مردان سالمند U شکل بدست آمد، بدین معنی که احتمال مهاجرت در سنین بلافاصله بعد از بازنشستگی بالاست، سپس به تدریج با افزایش سن رو به کاهش می‌رود و در نهایت در سنین بالای ۸۵ سال مجدداً افزایش می‌یابد. سالمندان بازنشسته بیشتر از سایر گروه‌های فعالیتی احتمال مهاجرت داشتند. همچنین احتمال مهاجرت در بین سالمندان بدون همسر ۳۶ درصد بیشتر از سالمندان دارای همسر است. علاوه بر افزایش سطح تحصیلات، احتمال مهاجرت سالمندان افزایش می‌یابد. احتمال مهاجرت سالمندان با تحصیلات دانشگاهی ۲۰۳ برابر سالمندان بی‌سواد بوده است.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج حاصل از سرشماری ۹۵-۱۳۹۰ در ایران، انتظار می‌رود با افزایش سطح تحصیلات سالمندان و تغییرات در ترتیبات زندگی، مهاجرت سالمندان در آینده افزایش یابد. از اینرو، توجه به مهاجرت سالمندان و پیشران‌های آن در سیاست‌گذاری اجتماعی ضروری است.

کلیدواژه‌ها: مهاجرت داخلی، بازنشستگی، حمایت اجتماعی، ترتیبات زندگی، سالمندی، ایران.

مقدمه

هنگامی که بحث مهاجرت به میان می‌آید، مهاجرت افراد جوان به ذهن‌ها خطور می‌کند که البته امری طبیعی است زیرا احتمال مهاجرت در سنین جوانی بیشتر است و به اوج خود می‌رسد، اما با توجه به تغییرات جمعیت شناختی و گذار از ساختارهای سنی جوان به سالمندی، تغییراتی در الگوی سنی مهاجرت در حال رخ دادن است. با کاهش باروری و مرگ و میر و در پی آن افزایش میانه سنی و سالمندی جمعیت، کاهش میزان های مهاجرت مورد انتظار است. اما از سوی دیگر، مطالعات در کشورهای اروپایی نشان می‌دهد که مهاجرت سالمندان بعد از بازنشستگی در حال افزایش است (۱). به عبارت دیگر، مهاجرت سالمندان در نتیجه تغییر در ساختار سنی جمعیت در حال افزایش است. براساس آمار سازمان بهداشت جهانی (WHO) تا سال ۲۰۳۰، از هر ۶ نفر در جهان، ۱ نفر ۶۰ سال یا بیشتر خواهد بود. سهم جمعیت ۶۰ ساله و بالاتر از ۱ میلیارد نفر در سال ۲۰۲۰ به ۱۰۴ میلیارد نفر در سال ۲۰۳۰ افزایش خواهد یافت و تا سال ۲۰۵۰، جمعیت افراد ۶۰ ساله و بالاتر در جهان دو برابر (۲۰۱ میلیارد) خواهد شد (۲). از این‌رو، جمعیت جهان در حال سالمندگی است و کشور ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست که پیش بینی می‌شود در سال ۱۴۳۰ حدود یک چهارم جمعیت کشور را سالمندان تشکیل دهند (۳). طبق مطالعات انجام شده در حوزه مهاجرت سالمندان، انگیزه سالمندان و عواملی که بر مهاجرت در سنین بالاتر تأثیر می‌گذارد با انگیزه و عوامل تعیین کننده استاندارد مهاجرت در سنین جوان تر (که عمدتاً مربوط به کار هستند، مانند اشتغال یا افزایش چشم‌انداز حقوق) متفاوت است (۴-۹). نه تنها انگیزه بلکه مقاصد مهاجرت نیز با سن متفاوت است. جوانان معمولاً به مقاصد شهری و فاصله‌های دورتر و برای دسترسی به فرصت‌های شغلی مهاجرت می‌کنند، در حالی که سالمندان اغلب مقاصد نزدیک‌تر و روستایی با هدف دسترسی به آب و هوای مناسب و سالم تر را برای مهاجرت انتخاب می‌کنند (۱۰).

هرچند در خصوص مهاجرت در سنین بالاتر یا دوران بازنشستگی نظریه واحدی وجود ندارد (۱۱). اما مطالعات نشان داده‌اند که عوامل تعیین کننده و الگوهای سکونتی مهاجرت سالمندان با افراد در سنین فعالیت متفاوت است (۱۲). این بدان معناست که مدل‌های مفهومی مبتنی بر دلایل مرتبط با شغل برای مهاجرت را نمی‌توان برای

مهاجرت در سنین سالمندی به کار برد (۱۳). تحقیقات پیشین در رابطه با مهاجرت سالمندان عمدتاً از نظریه جاذبه و دافعه اورت لی (۱۹۶۶) استفاده کرده‌اند. طبق این نظریه مهاجرت تحت تأثیر عوامل مرتبط با مبدأ و مقصد صورت می‌گیرد، و مهاجرت نه تنها، به خاطر نابرابری اجتماعی در بهره بردن از فرصت‌ها و توزیع امکانات اقتصادی است (۱۴)، بلکه همچنین تحت تأثیر شرایط و جاذبه‌های محیط زیستی و مطبوعیت محیطی نیز می‌باشد (۱۵). در حال حاضر، مردم از زندگی سالم‌تر، غنی‌تر و امید زندگی بیشتری برخوردار هستند (۱۶). از این‌رو، انتظار می‌رود که مهاجرت در دوران سالمندان در مقایسه با گذشته افزایش یابد.

الگوهای مهاجرتی سالمندان در مناطق مختلف جهان یکسان نیست و مهاجرت‌ها با توجه به بستر و شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به وقوع می‌پیوندد. در کشور چین، برخی از سالمندان به دلیل نیازهای فزاینده خود به مراقبت‌های پزشکی مرتبط با افزایش سن مهاجرت را انتخاب می‌کنند، در حالی که برخی به دلیل اینکه مناطق مسکونی آنها به عنوان بخشی از پروژه‌های نوسازی شهری تغییر یافته بود، اقدام به مهاجرت کرده‌اند (۱۷-۱۹). عوامل خانوادگی (مانند مراقبت از نوه‌ها)، تفاوت‌های اقتصادی و اجتماعی منطقه، انگیزه اصلی مهاجرت سالمندان شهری است. همچنین سالمندان تمایل دارند به مکان‌هایی نقل مکان کنند که در آن سیستم مراقبت پزشکی کامل و سیستم رفاه اجتماعی در دسترس باشد، در حالی که اختلاف درآمد منطقه‌ای مهم‌ترین عامل مهاجرت برای هم‌تایان روستایی آنها می‌باشد (۲۰، ۲۱). در مجموع، مهاجرت مردان سالمند نسبت به زنان بیشتر بوده و به طور متوسط مهاجران تحصیلات پایین‌تری داشته‌اند. از طرفی اکثر مهاجران را افراد متأهل تشکیل می‌دهند و نسبت افرادی که بلافاصله در سنین بعد از بازنشستگی مهاجرت کرده‌اند بیشتر است و با بالا رفتن سن از تعداد آنها کاسته می‌شود (۲۲، ۲۳). این در حالی است که در کشورهای اروپایی از جمله بریتانیا، مهاجرت بعد از بازنشستگی افزایش یافته و با افزایش سن کمتر شده اما دوباره در سنین بالا (+۸۰)، میزان مهاجرت برای دستیابی به خدمات بهداشتی و حمایت اجتماعی افزایش می‌یابد، از طرفی افراد با درآمد پایین با دید اقتصادی به مهاجرت نگاه می‌کنند در حالی که افراد ثروتمندتر برای تغییر سبک زندگی خود آن را برمی‌گزینند (۲۴، ۲۵). برخلاف مهاجرت در چین، در اروپا معمولاً مهاجرت افراد بی‌همسر

و وضعیت تأهل است. سن در چهار گروه (۵۵-۶۴ سال)، (۶۵-۷۴ سال)، (۷۵-۸۴ سال) و (۸۵+ سال) طبقه‌بندی شده است. جنس به دو گروه مردان و زنان، سطح تحصیلات در پنج گروه: بی‌سواد، ابتدایی، راهنمایی، متوسطه/دیپلم، و دانشگاهی دسته‌بندی شده است. وضعیت فعالیت شامل سه گروه شاغل، غیرشاغل - خانه‌دار و غیرشاغل - دارای درآمد بدون کار است. وضعیت تأهل نیز در دو گروه بی‌همسر و دارای همسر مورد بررسی قرار گرفت.

با توجه به ماهیت اسمی و دو مقوله ای بودن متغیر وابسته، برای تحلیل چندمتغیره از آزمون رگرسیون لجستیک دو وجهی استفاده شد. همچنین داده‌ها در محیط نرم‌افزاری بسته آماری (SPSS) نسخه ۲۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

توصیف: ترکیب جنسی مردان (۴۹/۴٪) و زنان (۵۰/۶٪) سالمند مورد بررسی تقریباً برابر بوده است. گروه سنی ۵۵-۶۴ سال ۵۴/۶٪، ۶۵-۷۴ سال ۲۶/۶٪ و گروه‌های سنی ۷۵-۸۴ سال و ۸۵ سال به بالا، به ترتیب ۱۴/۵٪ و ۴/۳٪ بوده است. حدود ۵۰٪ افراد نمونه غیرشاغل - خانه‌دار، ۲۵/۸٪ شاغل و ۲۴/۲٪ غیرشاغل - دارای درآمد بدون کار هستند. سهم زنان غیرشاغل - خانه‌دار ۸۲/۷٪ از گروه وضعیت شغلی است در حالی که این نسبت برای مردان ۱۶/۶٪ است. مردان تقریباً ۶ برابر زنان شاغل هستند. به لحاظ وضعیت تأهل، ۷۸ درصد دارای همسر و ۲۲ درصد بدون همسر هستند که مقوله بی‌همسر در میان زنان سالمند بیشتر از مردان سالمند بوده است. همانطور که در جدول ۱ مشخص است نسبت مردان سالمند دارای همسر ۹۳ درصد است، در حالیکه این نسبت برای زنان سالمند ۶۲ درصد است. در بررسی سطح تحصیلات، افراد بی‌سواد بیش از نیمی از جمعیت نمونه (۵۳٪) را به خود اختصاص داده‌اند. ۲۳٪ تحصیلات ابتدایی، ۶٪ تحصیلات راهنمایی، ۱۲٪ متوسطه و دیپلم و در نهایت ۶٪ تحصیلات دانشگاهی داشته‌اند. به طور کلی، سطح تحصیلات زنان سالمند در مقایسه با مردان سالمند پایین‌تر است.

بیشتر از افراد دارای همسر است (۲۶، ۴). با توجه به خلا مطالعاتی در زمینه مهاجرت داخلی سالمندان در ایران، هدف از این مقاله بررسی مهاجرت سالمندان در ایران، الگوها و تفاوت‌های آن در میان زیرگروه‌های مختلف اجتماعی - جمعیتی در دوره ۱۳۹۰-۱۳۹۵ است. در این راستا، پنج فرضیه مطرح و مورد آزمون قرار می‌گیرد؛ ۱. احتمال مهاجرت مردان سالمند نسبت به زنان سالمند بیشتر است. ۲. مهاجرت رابطه منفی با سن دارد، یعنی با افزایش سن، مهاجرت و جابجایی سالمندان کمتر می‌شود. ۳. تحصیلات رابطه مثبتی با مهاجرت سالمندان دارد. به این معنی که هر چه سطح تحصیلات سالمندان بیشتر باشد، مهاجرت افزایش می‌یابد. ۴. به نظر می‌رسد سالمندان بازنشسته و دارای درآمد بدون کار، در مقایسه با سایر گروه‌های فعالیتی، احتمال مهاجرتی بیشتری دارند. ۵. وضعیت تأهل با مهاجرت سالمندان رابطه دارد و انتظار می‌رود افراد بدون همسر نسبت به افراد دارای همسر، احتمال مهاجرت بیشتری داشته باشند.

روش کار

مقاله پیش رو، با استفاده از تحلیل ثانویه داده‌های سطح فردی فایل دو درصدی سرشماری ۱۳۹۵ انجام شده است (۲۷). به منظور دسترسی کاربران به بخشی از اطلاعات خام سرشماری برای انجام تحلیل‌های مورد نیاز، بخشی از فایل سرشماری به عنوان نمونه انتخاب شده و اطلاعات آن در اختیار کاربران قرار گرفته است. واحد نمونه‌گیری خانوار معمولی ساکن بوده است. روش نمونه‌گیری در سطح هر منطقه شهری و روستایی شهرستان‌های کشور به صورت تصادفی ساده طبقه‌بندی شده بوده و کسر نمونه‌گیری در هر طبقه ۲ درصد بوده است. با توجه به میانگین سن بازنشستگی در ایران، جمعیت مورد بررسی افراد بالای ۵۵ سال و بیشتر در نظر گرفته شد. حجم نمونه ۱۴۰۱۵۹ نفر از سالمندان ساکن در ۳۱ استان کشور اعم از شهری و روستایی است.

متغیر وابسته، مهاجرت و جابجایی افراد در فاصله بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ است. متغیرهای مستقل تحقیق شامل: سن، جنس، سطح تحصیلات، وضعیت فعالیت،

جدول ۱: توزیع ویژگی‌های جمعیتی نمونه مورد بررسی

متغیرها	کل		مرد		زن	
	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد
جنس	مرد	۶۹۲۳۹	۴/۴۹	-	-	-
	زن	۷۰۹۲۰	۶/۵۰	-	-	-
سن	۵۵-۶۴	۷۶۵۴۸	۶/۵۴	۳۷۸۶۵	۷/۵۴	۳۸۶۸۳
	۶۵-۷۴	۳۷۲۴۲	۶/۲۶	۱۷۵۲۱	۳/۲۵	۱۹۷۲۱
	۷۵-۸۴	۲۰۳۲۷	۵/۱۴	۱۰۶۳۵	۴/۱۵	۹۶۹۲۰
	+۸۵	۶۰۴۲	۳/۴	۳۲۱۸	۶/۴	۲۸۲۴
وضعیت فعالیت	شاغل	۳۶۱۱۸	۸/۲۵	۳۰۹۴۹	۷/۴۴	۵۱۶۹
	غیرشاغل - خانه‌دار	۷۰۱۵۳	۱/۵۰	۱۱۵۰۲	۶/۱۶	۵۸۶۴۸
وضعیت تأهل	غیرشاغل - درآمد بدون کار	۳۳۸۸۸	۲/۲۴	۲۶۷۸۵	۷/۳۸	۷۱۰۳
	دارای همسر	۱۰۸۹۳۱	۷/۷۷	۶۴۵۸۸	۳/۹۳	۴۴۳۴۳
سطح تحصیلات	بی همسر	۳۱۲۲۸	۳/۲۲	۴۶۵۱	۷/۶	۲۶۵۷۷
	بی سواد	۷۳۹۹۰	۸/۵۲	۲۷۴۰۵	۶/۳۹	۴۶۵۸۵
	ابتدایی	۳۲۳۴۴	۱/۲۳	۱۸۷۹۹	۱/۲۷	۱۳۵۴۵
	راهنمایی	۸۴۱۲	۶	۵۴۹۸	۹/۷	۲۹۱۴
تعداد نمونه	متوسطه و دیپلم	۱۶۸۱۹	۱۲	۱۰۹۴۰	۸/۱۵	۵۸۷۹
	دانشگاهی	۸۵۹۴	۱/۶	۶۵۹۷	۵/۹	۱۹۹۷
		۱۴۰۱۵۹	۱۰۰	۶۹۲۳۹	۱۰۰	۷۰۹۲۰

در هزار بوده است. بررسی این مقوله به تفکیک جنس نشان می‌دهد که در سنین اولیه بازنشستگی مردان نسبت به زنان بیشتر مهاجرت کرده‌اند در حالی که در سنین بالاتر مهاجرت زنان بیشتر بوده است. افراد غیرشاغل - دارای درآمد بدون کار (۲۰ در هزار) نسبت به دو گروه دیگر (شاغل و افراد خانه‌دار) مهاجرت شان بیشتر بوده است. افراد بدون همسر (۱۶ در هزار) نسبت به کسانی که دارای همسر (۱۵ در هزار) هستند، نیز مهاجرت بیشتری داشته‌اند. علاوه بر این‌ها، یافته‌های جدول ۲ نشان داد که با افزایش سطح تحصیلات، شدت مهاجرت سالمندان بیشتر شده است.

نتایج تحلیل دو متغیره: جدول (۲) شدت مهاجرت سالمندان در دوره پنج ساله ۱۳۹۵-۱۳۹۰ را برحسب متغیرهای اجتماعی - جمعیتی نشان می‌دهد. بر این اساس، متغیرهای جنس، سن، وضعیت فعالیت، وضعیت تأهل و سطح تحصیلات با توجه به آماره خی دو رابطه معنی‌داری با مهاجرت دارند. مهاجرت مردان سالمند (۱۷ در هزار) بیشتر از زنان سالمند (۱۴ در هزار) بوده است. حدود ۲۰ نفر به ازای هر هزار نفر ۶۴-۵۵ سال در دوره اخیر مهاجرت درون / یا بین استانی داشته‌اند. این نسبت برای افراد ۶۵-۷۴ سال ۱۳ در هزار برای دو گروه ۷۵-۸۴ سال و ۸۵ سال به بالا حدود ۱۱

رسول صادقی و طاهره آقایی

جدول ۲: شدت مهاجرت مردان و زنان سالمند در دوره ۹۵-۱۳۹۰ در به تفکیک متغیرهای جمعیتی (ارقام به هزار)

متغیرهای جمعیتی		هر دو جنس		مردان	زنان
جنس	مرد	۱۷			
	زن	۱۴			
	آزمون آماری	$X^2=۱۳/۶۲$ $P=۰/۰۰۱$			
سن	۵۵-۶۴	۱۸	۲۰	۱۶	
	۶۵-۷۴	۱۳	۱۵	۱۱	
	۷۵-۸۴	۱۱	۱۰	۱۲	
	+۸۵	۱۱	۱۱	۱۲	
	آزمون آماری	$X^2=۷۸/۸۳$ $P=۰/۰۰۱$	$X^2=۵۸/۰۲$ $P=۰/۰۰۱$	$X^2=۲۸/۱۵$ $P=۰/۰۰۱$	
وضعیت فعالیت	شاغل	۱۵	۱۵	۱۶	
	غیر شاغل - خانه دار	۱۳	۱۲	۱۳	
	غیر شاغل - دارای درآمد بدون کار	۲۰	۲۱	۱۹	
	آزمون آماری	$X^2=۷۸/۳۴$ $P=۰/۰۰۱$	$X^2=۵۱/۰۷$ $P=۰/۰۰۱$	$X^2=۱۵/۰۷$ $P=۰/۰۰۱$	
وضعیت تأهل	دارای همسر	۱۵	۱۶	۱۴	
	بی همسر	۱۶	۲۰	۱۵	
	آزمون آماری	$X^2=۰/۰۹$ $P=۰/۰۰۱$	$X^2=۳/۶$ $P=۰/۰۰۱$	$X^2=۱/۱۲$ $P=۰/۰۰۱$	
سطح تحصیلات	بی سواد	۱۱	۱۰	۱۲	
	ابتدایی	۱۴	۱۵	۱۴	
	راهنمایی	۲۲	۱۹	۲۶	
	متوسطه و دیپلم	۲۶	۲۷	۲۴	
	دانشگاهی	۲۸	۲۹	۲۶	
آزمون آماری	$X^2=۸۲/۳۲۲$ $P=۰/۰۰۱$	$X^2=۱۴/۲۰۳$ $P=۰/۰۰۱$	$X^2=۱۱۱/۵۱$ $P=۰/۰۰۱$		

آزمون نیکویی برازش مدل رگرسیونی از آزمون هاسمر و لمشو استفاده شده است که معنادار نشدن بیانگر آن است، مدل رگرسیونی انتخاب شده مدل مناسبی برای تبیین متغیر وابسته براساس متغیرهای پیش بین است.

نتایج تحلیل چندمتغیره: با توجه به اینکه متغیر وابسته‌ی تحقیق، یعنی مهاجرت، اسمی دو وجهی است، برای آزمون رابطه عوامل جمعیتی- اجتماعی با مهاجرت سالمندان از رگرسیون لجستیک دو وجهی استفاده شد. به منظور بررسی

جدول ۳: نتایج تحلیل رگرسیون لجستیک دو وجهی عوامل همبسته با مهاجرت سالمندان

متغیرها	هر دو جنس		مردان سالمند			زنان سالمند		P	متغیرها
	(Exp)B	B	(Exp)B	B	P	B	(Exp)B		
جنسیت	۰/۱۲۶	۱/۱۳۴	-۰/۰۴۷						مرد زن (R)
سن	-۰/۳۲۳	۱/۳۸۱	-۰/۰۱۳	۱/۵۲۹	-۰/۰۲۴	۰/۱۷۸	۱/۱۹۵	۰/۱۷۰	۵۵-۶۴ سال
	-۰/۰۸۶	۱/۰۹۰	-۰/۵۱۲	۱/۲۴۶	-۰/۰۳۸	۰/۰۱۴	۱/۰۱۴	۰/۹۸۴	۶۵-۷۴ سال
	-۰/۰۵۰	۰/۹۵۲	-۰/۷۲۲	-۰/۹۲۰	-۰/۶۷۵	-۰/۰۳۴	۰/۹۶۷	۰/۸۵۷	۷۵-۸۴ سال +۸۵ سال (R)
وضعیت تاهل	۰/۳۰۶	۱/۳۵۸	-۰/۰۰۱	۱/۵۹۰	-۰/۰۰۱	۰/۲۳۴	۱/۲۶۳	۰/۰۰۱	بی همسر دارای همسر (R)
وضعیت فعالیت	-۰/۰۸۲	۱/۰۸۵	-۰/۲۶۸	۱/۱۶۲	-۰/۱۹۷	-۰/۱۲۴	۰/۸۸۳	۰/۲۹۰	غیر شاغل-خانه‌دار
	-۰/۱۵۵	۱/۱۶۷	-۰/۰۱۳	۱/۲۳۱	-۰/۰۰۳	-۰/۰۹۳	۰/۹۱۱	۰/۵۲۲	غیر شاغل-دارای درآمد بدون کار شاغل (R)
سطح تحصیلات	-۰/۲۰۰	۱/۲۲۱	-۰/۰۰۱	۱/۳۱۷	-۰/۰۰۲	-۰/۱۲۳	۱/۱۳۱	۰/۱۶۱	ابتدایی
	-۰/۵۹۱	۱/۸۰۶	-۰/۰۰۱	۱/۶۲۲	-۰/۰۰۱	۰/۷۹۰	۲/۲۰۳	۰/۰۰۱	راهنمایی
	-۰/۷۵۰	۲/۱۱۶	-۰/۰۰۱	۲/۲۳۷	-۰/۰۰۱	۰/۶۷۲	۱/۹۵۹	۰/۰۰۱	متوسطه
	-۰/۸۲۷	۲/۲۸۶	-۰/۰۰۱	۲/۳۷۱	-۰/۰۰۱	۰/۷۳۵	۲/۰۸۵	۰/۰۰۱	دانشگاهی بیسواد (R)
آزمون هاسمر و لمشو	$X^2=۶/۴۹۴$ $p=۰/۵۹۲$		$X^2=۴/۴۲۳$ $p=۰/۸۱۷$		$X^2=۴/۰۶۰$ $p=۰/۸۵۲$				

شود احتمال مهاجرت سالمندان با تحصیلات دانشگاهی ۲/۳ برابر بیشتر از سالمندان بی سواد است.

بحث

مهاجرت یکی از وقایع مهم در دوران سالمندی است. براساس نظریه لی (۱۹۶۶) (۱۵) مهاجرت یک نوع انتخاب و گزینش است که تحت تأثیر یک سری عوامل جاذبه و دافعه صورت می‌گیرد و افراد سالمند در صورتی تصمیم به مهاجرت می‌گیرند که بین شرایط واقعی و مطلوب زندگی تفاوت معناداری را احساس کنند (۲۸،۲۹). قطعاً دلایلی که افراد جوان برای مهاجرت خود برمی‌گزینند با دلایل سالمندان متفاوت است. معمولاً این‌گونه مهاجرت‌ها برای افراد سالمند در پی بازنشستگی صورت می‌گیرند و برای بهبود کیفیت زندگی انجام می‌شوند. اغلب با تمایل و میل برای برآورده ساختن آرزوها و نیازها و در جهت بهبود شرایط زندگی روی می‌دهند. دستیابی به رفاه و مراقبت های بهداشتی با افزایش سن بیشتر می‌شود و آنها به انگیزه‌ها و پیشران‌های مهاجرتی سالمندان تبدیل می‌شوند. لیتواک و لونگینو (۱۹۷۸) در مطالعه خود نشان دادند که مهاجرت سالمندان در سه گروه رفاهی، کمکی و دارای

با توجه به نتایج بدست آمده، احتمال مهاجرت مردان سالمند بیشتر از زنان است (نسبت برتری برابر با ۱۰۰۹۵)، هرچند این رابطه به لحاظ آماری معنادار نیست. احتمال مهاجرت بلافاصله بعد از بازنشستگی افزایش می‌یابد و سپس بتدریج با افزایش سن رو به کاهش می‌رود و دوباره در اواخر عمر (+۸۵) مجدداً احتمال مهاجرت افزایش می‌یابد. این نتیجه با یافته سایر مطالعات (۲۴) در مورد رابطه بین سن و مهاجرت منطبق است که مهاجرت بعد از بازنشستگی به صورت یکسانی رخ نمی‌دهد و یک رابطه U شکل بین این دو متغیر مشاهده می‌شود. البته این رابطه فقط برای مردان سالمند صادق است و در مورد زنان رابطه سن و مهاجرت معنادار نشد. همچنین احتمال مهاجرت در بین سالمندان بدون همسر بیشتر از سالمندان دارای همسر بوده است. در خصوص وضعیت فعالیت، نتایج نشان داد افرادی که دارای درآمد بدون کار هستند یا به بیان دیگر بازنشسته می‌باشند، احتمال مهاجرت بیشتری در مقایسه با سایر گروه‌ها دارند. در مورد زنان سالمند این رابطه معنادار نشد. بعلاوه، نتایج نشان داد که با افزایش سطح تحصیلات احتمال مهاجرت سالمندان افزایش می‌یابد. همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌

افزایش مهاجرت سالمندان در ایران است. این جابجایی‌ها بعد از دوران بازنشستگی بیشتر در حال وقوع است. اهمیت بررسی مهاجرت سالمندان بخصوص در دوره بازنشستگی که افراد از سنین فعالیت خارج شده‌اند از جهات مختلف مهم است: مهاجرت داخلی گروه‌های مختلف سالمندان منجر به تغییرات جمعیتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی قابل ملاحظه‌ای می‌شود؛ زیرا سهم افراد سالمند در جامعه در حال رشد است و طبیعتاً مهاجرت سالمندان نیز بیشتر می‌شود. با مهاجرت سالمندان به مناطق خوش آب و هوا و یا دارای امکانات رفاهی و بهداشتی، سهم جمعیت سالمندان استان مهاجرپذیر بیشتر و استان مهاجرفرست کمتر می‌شود. در واقع ساختار سنی جمعیت به هم می‌خورد. دانستن الگوی مهاجرتی اواخر عمر پایه علمی را برای طراحی سیاست‌های مرتبط با سالمندی در حوزه بازنشستگی، زیرساخت‌های منطقه‌ای، مراقبت‌های بهداشتی و مراقبت‌های بلند مدت فراهم می‌کند (۲۲). بنابراین، سیاست‌گذاران و ارائه‌دهندگان خدمات به سالمندان باید اطمینان حاصل کنند که خدماتی که در اختیار سالمندان قرار می‌گیرد به اندازه کافی باشد. سالمندانی که از نظر اقتصادی در مقیاس‌های پایین قرار می‌گیرند، می‌بایست خدمات بهداشتی و حمایتی در محل زندگی این افراد در دسترس قرار بگیرد تا در سنین بالاتر مجبور به جابجایی نشوند. مسائل مربوط به سلامتی و بهداشت سالمندان و همچنین محیط زیست و آب و هوای مناسب از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند زیرا جامعه ایران به سمت سالمندی در حرکت است و احتمال مهاجرت افراد سالمند نیز در دهه‌های آتی افزایش خواهد یافت.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج به دست آمده مهاجرت سالمندان بیشتر برای افراد با سرمایه انسانی بیشتر رخ داده است. از طرفی دیگر، افرادی که بلافاصله بعد از بازنشستگی مهاجرت کرده‌اند بیشتر بوده که در به نظر می‌رسد این گروه برای دستیابی به امکانات رفاهی و تغییر سبک زندگی مهاجرت را انتخاب کرده‌اند. البته بعد از کاهش در میزان مهاجرت‌ها، جابجایی در اواخر عمر نیز اندکی افزایش یافته که معمولاً این گروه برای دستیابی به امکانات بهداشتی و حمایت اجتماعی جابجا می‌شوند. افراد بی همسر نیز مهاجرت بیشتری را ثبت کرده‌اند. بطور کلی، انتظار می‌رود با افزایش سطح تحصیلات سالمندان و تغییرات

معلولیت رخ می‌دهد (۳۰). مهاجران رفاهی در واقع برای بهرمندی از امکانات محیطی مناسب و زندگی در یک منطقه خوش آب و هوا و تغییر سبک زندگی، محل زندگی خود را عوض می‌کنند. از طرفی دیگر مهاجران کمکی، معمولاً در پی از دست دادن همسر، برای بدست آوردن حمایت خویشاوندان و بستگان به ویژه فرزندان از لحاظ مالی و عاطفی دست به مهاجرت می‌زنند.

با توجه به نتایج این مطالعه می‌توان گفت مهاجرت مردان سالمند بیشتر از زنان سالمند، مهاجرت افراد بدون همسر بیشتر از افراد دارای همسر است. همچنین، مهاجرت مردان بازنشسته بیشتر از سایر گروه‌های فعالیتی است. از طرف دیگر، با افزایش سطح تحصیلات، شدت مهاجرت سالمندان افزایش می‌یابد. با افزایش سن، احتمال مهاجرت و جابجایی کمتری اتفاق می‌افتد البته مجدداً افزایش یافته و رابطه U شکلی وجود دارد. این یافته‌ها با نتایج مطالعات انجام شده در این حوزه مطابقت دارد. در مطالعه‌ای که توسط ون تیلبرگ و همکاران (۲۰۰۸) صورت گرفته، نشان داده است جابجایی سالمندان مبتنی بر دستیابی به امکانات رفاهی و تغییر سبک زندگی و جابجایی در راستای نزدیکی به فرزندان و یا نقل مکان به خانه سالمندان با رویدادهای اصلی زندگی مانند بازنشستگی، زندگی بدون همسر و کاهش سلامت جسمی در ارتباط است (۳۱). همچنین در پژوهشی دیگر که توسط روزنوم (۲۰۱۸) انجام شد، نشان داد احتمال مهاجرت با از دست دادن همسر بیشتر از سایر افراد است (۳۲). ادمونستون و لی (۲۰۱۴) در بررسی مهاجرت سالمندان کانادایی به این نتیجه رسیدند که مانند همه‌ی جابجایی‌ها مهاجرت مردان نسبت به زنان بیشتر است و با افزایش سن میزان مهاجرت سالمندان کاهش می‌یابد. در این مطالعه که مهاجرت داخلی مورد مطالعه قرار گرفته است مهاجرت برای سالمندان مرد نسبت به زنان بیشتر است و با افزایش سن جابجایی‌ها کمتر می‌شوند. همچنین افراد بدون همسر، احتمال مهاجرت بیشتری داشته‌اند. مهاجرت سالمندان با افزایش سطح تحصیلات رابطه مستقیمی دارد به بیان دیگر، با افزایش سطح تحصیلات مهاجرت‌ها افزایش داشته است (۳۳). در واقع مهاجرت سالمندان در پی وقایع مهم زندگی همچون بازنشستگی (۳۴، ۳۵)، از دست دادن همسر و ناتوانی افزایش (۳۶) می‌یابد.

از این رو، نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها، بیانگر اهمیت و

سپاسگزاری

از تمامی کسانی که در این پژوهش مشارکت داشته‌اند و با ما همکاری کرده‌اند، سپاسگزاری می‌شود.

تعارض منافع

بنا به اظهار نویسندگان، در این مقاله تعارض منافع وجود ندارد.

در ترتیبات زندگی، مهاجرت سالمندان در آینده افزایش یابد. از اینرو، توجه به مهاجرت سالمندان و پیشران های آن در سیاستگذاری اجتماعی ضروری است.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله برگرفته از پژوهش مورد تایید کمیته اخلاق دانشگاه تهران قرار گرفته است (کد IR.UT.REC.1398.6.27).

References

1. Zaiceva A. The impact of aging on the scale of migration. IZA World of Labor. 2014. <https://doi.org/10.15185/izawol.99>
2. WHO. Ageing and Health. World Health Organization. 2021.
3. Zanjari N, Sadeghi R. Measuring of older adults' well-being in provinces of Iran using AgeWatch Index. Iranian Journal of Ageing. 2022;16(4):498-517. <https://doi.org/10.32598/sija.2022.16.4.2814.1>
4. Uren Z, Goldring S. Migration trends at older ages in England and Wales. Population Trends. 2007(130):31.
5. De Groot C, Mulder CH, Manting D. Intentions to move and actual moving behaviour in the Netherlands. Housing Studies. 2011;26(03):307-28. <https://doi.org/10.1080/02673037.2011.542094>
6. Geist C, McManus PA. Geographical mobility over the life course: Motivations and implications. Population, space and place. 2008;14(4):283-303. <https://doi.org/10.1002/psp.508>
7. Michielin F, Mulder CH. Family events and the residential mobility of couples. Environment and Planning A. 2008;40(11):2770-90. <https://doi.org/10.1068/a39374>
8. Millington J. Migration and age: the effect of age on sensitivity to migration stimuli. Regional studies. 2000;34(6):521-33. <https://doi.org/10.1080/00343400050085648>
9. Mulder CH. The family context and residential choice: A challenge for new research. Population, space and place. 2007;13(4):265-78. <https://doi.org/10.1002/psp.456>
10. Plane DA, Jurjevich JR. Ties that no longer bind? The patterns and repercussions of age-articulated migration. The professional geographer. 2009;61(1):4-20. <https://doi.org/10.1080/00332470802577558>
11. Warnes AM. Variations in the propensity among older personstomigrate:evidenceandimplications. Journal of Applied Gerontology. 1983;2(1):20-7. <https://doi.org/10.1177/073346488300200105>
12. Longino HE. Gender, politics, and the theoretical virtues. Synthese. 1995; 104(3):383-97. <https://doi.org/10.1007/BF01064506>
13. Sanderson W, Scherbov S. Remeasuring aging (vol 329, pg 1287, 2010). Science. 2010; 330 (6006):913-. <https://doi.org/10.1126/science.330.6006.913-c>
14. Farokhnezhad Afshar P, Foroughan M, Vedadhi AA, Ghazi Tabatabaei M. Relationship Between Social Function and Social Well-Being in Older Adults. Iranian Rehabilitation Journal. 2017;15(2):135-40. <https://doi.org/10.18869/nrip.irj.15.2.135>
15. Hatam H. Socioeconomic Demography and Family Planning. 2013.
16. Lillrank E, Nilsson F. Job Market Signalling in the European labour market: Exploring the relationship between tertiary education access and participation in secondary level schooling. 2021.
17. Liang Z, Por Chen Y, Gu Y. Rural industrialisation and internal migration in China. Urban Studies. 2002;39(12):2175-87. <https://doi.org/10.1080/0042098022000033926>
18. Liu J. Ageing, migration and familial support in rural China. Geoforum. 2014;51:305-12. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2013.04.013>
19. Tian M. Children's migration decisions and elderly support in China: evidences from CHARLS pilot data. Frontiers of Economics in China. 2012;7(1):122-40.
20. Zhang Y, Zhou S. An analysis of the migration selectivity of the elderly in China. South China Population. 2013;3:38-45.

21. Chai Y, Tahara Y, Li C. A review of the geographical research on the elderly migration. *Areal Research and Development*. 2006;25(3):109-15.
22. Chen S, Jin Z, Prettnner K. The retirement migration puzzle in China. Available at SSRN 3526088. 2020. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3526088>
23. Casado-Díaz MA, Kaiser C, Warnes AM. Northern European retired residents in nine southern European areas: characteristics, motivations and adjustment. *Ageing & Society*. 2004;24(3):353-81. <https://doi.org/10.1017/S0144686X04001898>
24. Pennington J. Moving on: Migration trends in later life, IPPR-Hanover@ 50 Debate-thinkpiece# 9. 2013.
25. Walters WH. Later-life migration in the United States: A review of recent research. *Journal of Planning Literature*. 2002;17(1):37-66. <https://doi.org/10.1177/088541220201700103>
26. Evandrou M, Falkingham J, Green M. Migration in later life: evidence from the British Household Panel Study. *Population trends*. 2010;141(1):77-94. <https://doi.org/10.1057/pt.2010.22>
27. Iran AC. *Population and Housing Censuses*. 2016.
28. Hansen EB, Gottschalk G. What makes older people consider moving house and what makes them move? *Housing, Theory and Society*. 2006;23(01):34-54. <https://doi.org/10.1080/14036090600587521>
29. Weeks LE, Shiner D, Stadnyk R, MacDonald DJ. What should we build when they are ready to come? Developing evidence-based housing for older adults. *Seniors Housing & Care Journal*. 2013;21(1):69-85.
30. Litwak E, Longino Jr CF. Migration patterns among the elderly: A developmental perspective. *The gerontologist*. 1987;27(3):266-72. <https://doi.org/10.1093/geront/27.3.266>
31. Van Tilburg JA, VAN TILBERG JA, KAEPLER AL, WEISLER M, CRISTINO C, Spitzer A. Petrographic analysis of thin-sections of samples from two monolithic statues (moai), Rapa Nui (Easter Island). *The Journal of the Polynesian Society*. 2008;117(3):297-300.
32. Rosenbaum-Feldbrügge M. Gender differences in response to family crisis: Changes in household composition and migration of widowed parents with minor children in the Netherlands, 1863-1910. *The History of the Family*. 2018;23(4):679-705. <https://doi.org/10.1080/1081602X.2018.1537881>
33. Edmonston B, Lee SM. Residential mobility of elderly Canadians: trends and determinants. *Canadian Journal on Aging/La Revue canadienne du vieillissement*. 2014;33(4):378-99. <https://doi.org/10.1017/S071498081400035X>
34. Warnes AM. Age-related variation and temporal change in elderly migration. *Elderly migration and population redistribution: A comparative study*. 1992:35-55.
35. King R, Warnes T, Williams A. *Sunset lives. British Retirement Migration to the Mediterranean*. 2000.
36. Chevan A. Holding on and letting go: Residential mobility during widowhood. *Research on aging*. 1995;17(3):278-302. <https://doi.org/10.1177/0164027595173003>